

TADEUSZ PALMOWSKI
Uniwersytet Gdański
Gdańsk

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA NA PRZYKŁADZIE EUROREGIONU „BAŁTYK”

Współpraca między państwami i rozwój dobrosąsiedzkich stosunków w końcu XX wieku, a także przemiany w Europie Środkowej i Wschodniej prowadzą do coraz większego otwierania się granic międzypaństwowych. Jednym z kierunków zbliżania państw w ramach integracji europejskiej jest popieranie i rozwijanie współpracy transgranicznej. Współpraca transgraniczna oznacza szeroki wachlarz form aktywności zagranicznej rządowych i samorządowych władz terytorialnych szczebla regionalnego i lokalnego. Celem tej współpracy jest przewyciężanie stereotypów i uprzedzeń funkcjonujących po obu stronach granic oraz pokonywanie granicy państwowej jako bariery socjalnej, gospodarczej, infrastrukturalnej i kulturowej.

Przemiany polityczne lat dziewięćdziesiątych stworzyły także korzystne warunki dla pełniejszego wykorzystania potencjału gospodarczego i intelektualnego wszystkich krajów w basenie Morza Bałtyckiego. Współpraca bałtycka może stanowić ważne ogniwo w procesach integracyjnych na naszym kontynencie.

Kraje Europy Bałtyckiej mają swoją długą, wspólną historię i dziś doświadczają odrodzenia swej tożsamości. Czynnikiem cywilizacyjnie i kulturowo spajającym społeczność Europy Bałtyckiej jest ich morska tradycja, która kreuje szczególne wartości, gdyż przez wieki morze zbliżało do siebie ludzi, zwłaszcza kupców i żeglarzy, utrwalając w nich świadomość wspólnoty losu i interesów oraz ucząc ich wzajemnego respektowania odrębności językowej, kulturalnej i religijnej.

Warunkiem należycie rozwijającej się współpracy jest możliwie wszechstronny i odpowiednio wysoki poziom wzajemnej wiedzy o sobie partnerów tej współpracy. W poprzedniej sytuacji geopolitycznej mającej miejsce w tym regionie praktycznie nie było to możliwe.

Centralne położenie Polski w pasie południowego Bałtyku a także powszechna, społeczna akceptacja dla procesów integracyjnych z Unią Europejską, zobowiązuje nas poniekąd do inicjowania i czynnego uczestnictwa w różnych formach współpracy międzynarodowej w regionie bałtyckim, cele przyspieszenia i pogłębienia proce-

sów integracyjnych. Większość z dotychczas nawiązanych kontaktów panbałtyckich ma raczej charakter regionalny aniżeli ogólnokrajowy. Istotną rolę odgrywają przy tym władze samorządowe poszczególnych regionów nadmorskich.

Spośród nadmorskich województw Polski, woj. szczecińskie prowadzi najbardziej ożywioną współpracę międzynarodową. Samorząd terytorialny woj. szczecińskiego utrzymuje kontakty z 45 gminami basenu Morza Bałtyckiego. Główne płaszczyzny współpracy dotyczą turystyki, kultury, oświaty, transportu komunalnego, służby zdrowia, instytucji rozwoju gospodarczego i ochrony środowiska. Współpraca zagraniczna na poziomie administracji rządowej woj. szczecińskiego obejmuje 39 porozumień i umów o współpracy, z tego 30 dotyczy związków z krajami bałtyckimi.

W 1995 roku w Szczecinie utworzono Euroregion „POMERANIA”. W jego skład weszło po stronie polskiej 45 gmin z terenu trzech województw - głównie jednak z woj. szczecińskiego, po stronie niemieckiej w skład Euroregionu wchodzi 6 powiatów i trzy miasta wydzielone. Dopiero w końcu lutego 1993 roku do „POMERANII” przystąpił Związek Gmin Skanii - jeden z bardziej prężnych regionów gospodarczych i kulturalnych Szwecji. „POMERANIA” uzyskała więc trójstronny polsko - niemiecko - szwedzki charakter. Podstawowa dziedzina życia i pracy ich mieszkańców są gospodarka morska, turystyka, rolnictwo i ochrona środowiska. Wszystkie te dziedziny będą nadal główną platformą współpracy.

Województwo gdańskie i miasto Gdańsk są ważnym partnerem współpracy międzynarodowej i integracji Polski z krajami Europy Bałtyckiej. Tu w Zielonej Bramie nad Motławą ma swą siedzibę powstały w 1991 roku w Gdańsku Związek Miast Bałtyckich (UBC)¹. w tym samym miejscu zlokalizowano Sekretariat VASAB-u 2010 (Wizje i Strategie Wokół Bałtyku 2010)², a także polskie biuro Bałtyckiej Komisji Turystyki (BTC)³

Współczesny Gdańsk jest otwartym, europejskim miastem bałtyckim inicjującym, bądź podejmującym współpracę międzynarodową na wielu płaszczyznach, m.in. gospodarczej, naukowej, kulturalnej, społecznej i komunikacyjnej.

Inicjatywa powołania Euroregionu BAŁTYK w znacznej mierze wyszła z inspiracji władz samorządowych Elbląga. Zorganizowały one w lutym 1997 roku w Malborku międzynarodową konferencję w sprawie utworzenia Euroregionu pod roboczą nazwą „Jantar”. Przedstawiciele lokalnych samorządów i regionalnych organów administracji rządowej sześciu krajów: Danii, Szwecji, Litwy, Łotwy i Rosji a także czterech polskich woj. północnych: słupskiego, gdańskiego, elbląskiego i olsztyńskiego postanowili nawiązać ściślejsze więzi gospodarcze i kulturowe. W rok później idea Euroregionu została wprowadzona w życie. 22 lutego 1993 roku na Zamku w Malborku przedstawiciele podmiotów samorządowych jak i regionalnych organów admi-

¹Union of the Baltic Cities

²Vision and Strategies around the Baltic Sea 2010

³Baltic Sea Tourism Commission

nistracji rządowej poszczególnych państw podpisali umowę o powołaniu Euroregionu BAŁTYK” Euroregion ma charakter multilateralny. Stronami umowy są następujące podmioty współpracy, składające się jednocześnie na strukturę terytorialną Euroregionu

- >ze strony duńskiej - Hrabstwo Bornholmu, reprezentowane przez wojewodę Bornholmu,
- >ze strony litewskiej - Okręg Kłajpeda, miasta: Kłajpeda, Palanga, Nėnnga; rejony: Kłajpedzki, Kretingski, Sziłucki i Skuodski, reprezentowane przez Gubernatora Okręgu Kłajpedzkiego i merów wyżej wymienionych miast i rejonów,
- >ze strony łotewskiej - miasto i region Liepaja, reprezentowany przez Wiceprzewodniczącego Rady Miejskiej Liepai,
- >ze strony polskiej - Stowarzyszenie „Gmin Rzeczypospolitej Polskiej - Euroregionu Bałtyk”, reprezentowane przez Przewodniczącego Zarządu, Prezydenta Elbląga i Wiceprezydenta Gdyni, wojewodów - Elbląskiego, Gdańskiego, Olsztyńskiego i Słupskiego, przewodniczących sejmików samorządowych z tych samych czterech województw,
- >ze strony rosyjskiej - Związek Muncypalny Obwodu Kaliningradzkiego reprezentowany przez Przewodniczącego Rady Związku - szefa Administracji Bałtyjskiego Okręgu Miejskiego oraz wice- Mera Kaliningradu,
- >ze strony szwedzkiej - Stowarzyszenie Władz Lokalnych Województwa Blekinge, Radę Regionalną Województwa i Wojewodę Blekinge, Radę Regionalną Województwa Kalmar. Stowarzyszenie Władz Lokalnych Województwa Kronoberg, Radę Województwa Kronoberg.

Członkostwo i obszar Euroregionu „BAŁTYK” mają charakter otwarty i za zgodą Stron mogą podlegać dalszym zmianom. Euroregion ten określany przez niektórych „Małą Unią Europejską wokół Bałtyku” ma nie tylko ułatwiać kontakty między ludźmi, zbliżać młodzież, pozwolić lepiej poznać historię i współczesność sąsiadów niwelować historyczne uprzedzenia ale także przyczyniać się do poprawy warunków życia ludzi zamieszkujących na jego obszarze. Wśród celów wymienia się także programowanie prac zmierzających do zrównoważonego rozwoju gospodarczego obszarów objętych zakresem jego funkcjonowania, jak również wspieranie działań zmierzających do nawiązywania współpracy pomiędzy władzami regionalnymi i lokalnymi. Szczególnie ten ostatni cel wydaje się godny podkreślenia. Euroregion tworzy bowiem transgraniczną strukturę o charakterze pionowym. Współpraca w jego ramach powinna się jednak przełożyć na gęstą sieć powiązań i relacji o charakterze poziomym - umów, porozumień, konkretnych przedsięwzięć łączących partnerów współpracy. Organy Euroregionu powinny w tym zakresie pełnić rolę inspirująco- koordynującą, kojarzyć partnerów i stymulować obieg informacji dotyczących potencjalnych możliwości współpracy.

Cele współpracy mają być realizowane poprzez wspieranie ponadgranicznych projektów rozwoju gospodarczego i uzgodnień w takich dziedzinach jak przemysł, rolnictwo i leśnictwo, transport i komunikacja, wymiana know-how i transfer technologii, ochrona środowiska oraz zwalczanie przestępczości. Ponadto, służyć ma im wykonywanie wspólnych projektów komunalnych na terenach przygranicznych. Projekty takie mogą dotyczyć współpracy w zakresie oczyszczania ścieków, wysypisk i utylizacji odpadów. Ważnym instrumentem realizacji celów Euroregionu stać się może intensyfikacja współpracy w dziedzinie zagospodarowania przestrzennego na terenach przygranicznych, rozbudowa infrastruktury przejść granicznych, szkolenia zawodowe i językowe, wymiana naukowa, kulturalna, sportowa i turystyczna a także ochrona i pielęgnowanie wspólnego dziedzictwa kulturowego. Inne ważne pola współpracy Euroregionu to organizowanie systemów informacyjnych - baz danych i sieci mediów, jak również współpraca w zakresie przeciwdziałania i zwalczania klęsk żywiołowych, pożarów, zagrożeń ekologicznych i innych sytuacji awaryjnych.

Statut zobowiązuje strony do obowiązku informowania partnerów o własnych przedsięwzięciach mogących mieć znaczenie transgraniczne a dotyczących dziedzin objętych współpracą w jego ramach. Ponadto, opracowując projekty współdziałania o zasięgu ponadgranicznym, Strony powinny postępować zgodnie z prawem obowiązującym w państwie macierzystym, a także uwzględniać, uwarunkowania prawne i kompetencyjne innych Stron-podmiotów Euroregionu.

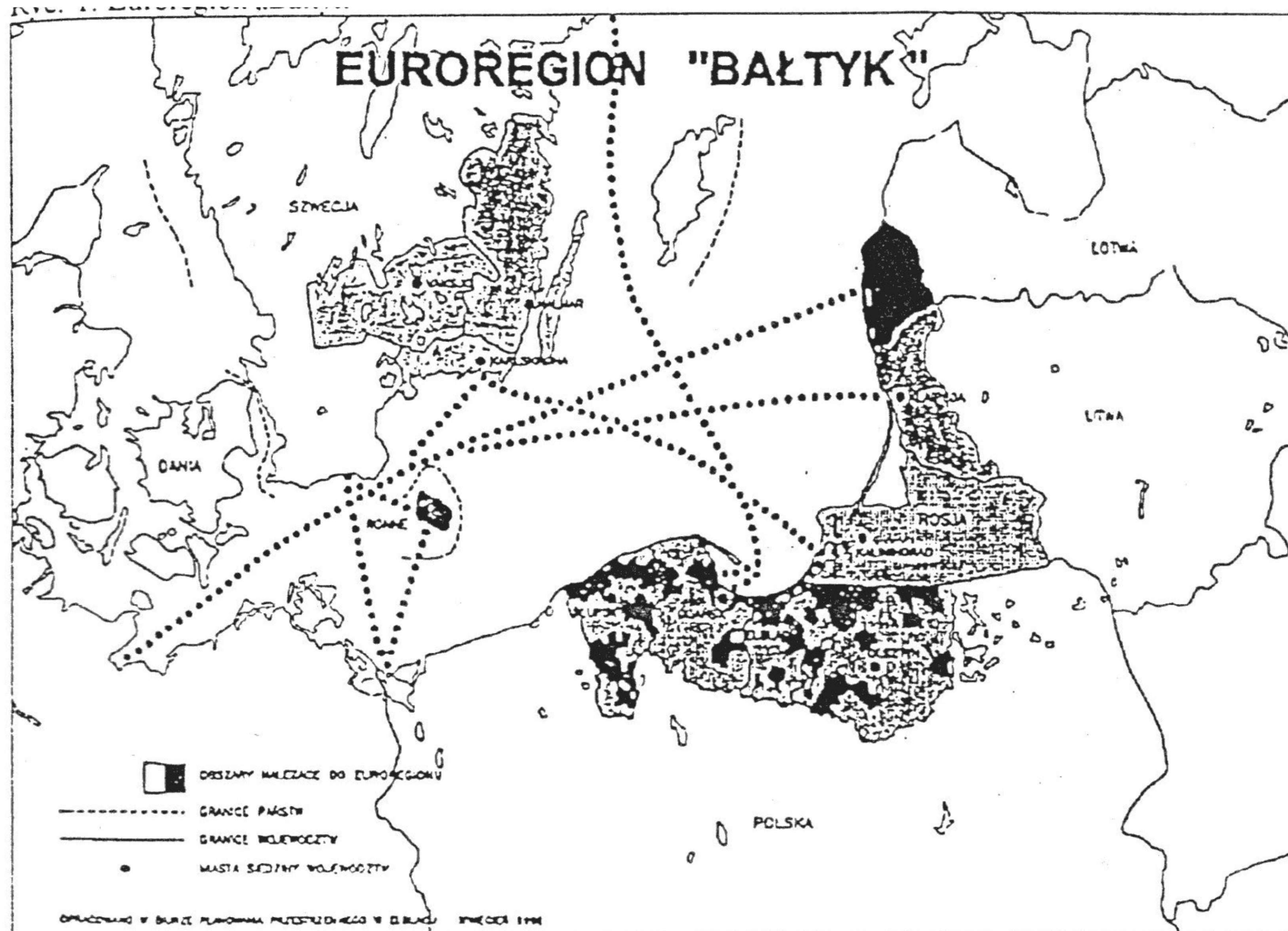
Organami Euroregionu „BAŁTYK” są:

- Rada Euroregionu.
- Prezydium Euroregionu,
- Sekretariat Euroregionu.
- Grupy Robocze - działające w systemie Network.

Rada Euroregionu jest najwyższym organem koordynującym współpracę w jego ramach. Określa ona kierunki działania oraz zatwierdza programy i projekty współpracy, uchwała plany finansowe, a także zatwierdza wspólne przedsięwzięcia inwestycyjne. Rada jest organem właściwym w zakresie uchwalania poprawek w Statucie oraz dokonywania przekształceń w strukturze organizacyjnej Euroregionu, a także podejmowania decyzji o przyjmowaniu nowych członków i rozszerzaniu obszaru jego działania. W skład Rady Euroregionu BAŁTYK wchodzi po sześciu delegatów każdej z jego sześciu Stron. Rada działa zatem na zasadzie parytetu narodowego a jej uchwały podejmowane są w drodze konsensusu. Rada dokonuje wyboru Prezydenta i Wiceprezydenta Euroregionu. Funkcja Prezydenta powierzana jest na roczną kadencję przedstawicielom kolejnych Stron, rotacyjnie. Funkcję Wiceprezydenta sprawuje przedstawiciel Strony, której przysługuje prawo obsadzenia stanowiska Prezydenta w najbliższej kadencji. Oba te stanowiska mają przede wszystkim charakter reprezentacyjny, ponadto, Prezydent powołuje Dyrektora Sekretariatu Euroregionu. Sekretariat

lokowany jest rotacyjnie, każdorazowo w kraju z którego pochodzi aktualny Prezydent.

Ryc. 1 Euroregion Bałtyk

Prezydium Euroregionu, składające się po jednej osobie z każdej z sześciu Stron powoływane jest spośród członków zasiadających w Radzie Euroregionu. Prezydium pełni w strukturze Euroregionu rolę organu wykonawczego. Przygotowuje ono i przedkłada pod obrady Rady Euroregionu projekty uchwał a następnie zajmuje się ich realizacją. Do ważnych funkcji Prezydium Euroregionu należy powoływanie Grup Roboczych.

Sekretariat Euroregionu należy do organów wykonawczych. Na jego czele stoi Dyrektor powoływany na roczną kadencję. Do jego obowiązków należy m.in. wykonywanie uchwał Rady i Prezydium, utrzymywanie kontaktu z Grupami Roboczymi oraz logistyczno- organizacyjne wspieranie ich prac, kontakty z władzami lokalnymi i regionalnymi, instytucjami i organizacjami międzynarodowymi. Dyrektor i Sekretariat opracowują projekty współpracy i przedsięwzięć w ramach Euroregionu w celu przedłożenia ich pod obrady organów uchwałodawczych. Ponadto organizują działalność informacyjną i promocyjną na temat funkcjonowania Euroregionu. Działalność Sekretariatu finansowana jest przez Stronę, której przedstawiciel pełni aktualnie

funkcję Prezydenta, a zatem Stronę na której terytorium Sekretariat jest czasowo zlokalizowany. Obecnie jego siedzibą jest Elbląg.

Grupy Robocze funkcjonujące w strukturze Euroregionu „BAŁTYK” powołuje Prezydium Euroregionu. Ich celem jest wykonywanie tematycznie wyodrębnionych wspólnie projektów. W Grupie Roboczej reprezentowana być powinna każda ze Stron.

Na pierwszym posiedzeniu Rady Euroregionu (w dniu 23 lutego 1998) podjęto uchwałę o powołaniu trzech Grup Roboczych:

- planowania przestrzennego i rozwoju regionalnego,
- spraw socjalnych i kultury ,
- ochrony środowiska i ekologii.

6 kwietnia 1998 roku w Gdyni podczas spotkania planistów przestrzennych z obszaru Euroregionu „BAŁTYK” zainaugurowano współpracę pierwszej Grupy Roboczej. Następne zebranie tej grupy zaplanowano na czerwiec 1998r. w Kłajpedzie. Inauguracyjne posiedzenie Grupy do spraw socjalnych i kultury odbyło się 27 kwietnia 1998 w Elblągu. Spotkanie to zakończyło się decyzją o utworzeniu komisji ds. wymiany grup dzieci i młodzieży.

Zasady finansowania Euroregionu „BAŁTYK”, podobnie jak źródła finansowania innych polskich euroregionów to składki finansowe Stron, dotacje oraz darowizny. Mogą to być także subwencje jednostek administracyjnych” wyższego szczebla oraz biorąc pod uwagę członkostwo Danii i Szwecji w Unii Europejskiej, także z programów pomocowych takich jak Phare-Credo. Uwertura czy Interreg.

Współpraca samorządowa województwa gdańskiego, elbląskiego i słupskiego z regionami południowej Skanii i Bornholmem ma już tradycję sięgającą lat pięćdziesiątych. To samo dotyczy województw gdańskiego, elbląskiego i olsztyńskiego we współpracy ze stroną kaliningradzką i litewską.

Obecne działania władz Euroregionu „BAŁTYK”, którego prezydentem został Grzegorz Grzelak - przewodniczący Sejmiku Samorządowego Woj. Gdańskiego, skierowane są na integrację środowisk lokalnych zajmujących się planowaniem przestrzennym. Ważne znaczenie ma także doprowadzenie do realizacji - w ramach programu Interreg II C - projektów związanych z oddziaływaniem projektowanej autostrady A - 1.

W maju 1998r. podjęto decyzję o przystąpieniu „BAŁTYKU” do Forum Polskich Euroregionów. Prezydium poleciło także zgłoszenie Euroregionu do Stowarzyszenia Europejskich Regionów Granicznych (SERG) z siedzibą w Gronau, postanowiono także o wydawaniu kwartalnika *Euroregion Bałtyk* oraz utworzeniu strony Euroregionu w sieci Internet.

Euroregion BAŁTYK jest jednym z największych, pod względem powierzchni a także liczby krajów - stron umowy - euroregionem Europy⁴. Jeszcze kilka lat temu Europa Bałtycka postrzegana była wyłącznie jako idea, wizja odległej przyszłości. Fakty przemówił' za tą ideą. Obecnie termin ten odnosi się do licznych i różnej rangi działań i powiązań już istniejących na tym obszarze w tym do Euroregionu Bałtyk.

Europa XXI wieku będzie Europą regionów. Przeobrażenia w politycznym i gospodarczym obliczu Europy Bałtyckiej wywrą bez wątpienia określony wpływ na procesy integracyjne w Europie, na zwiększenie ich zasięgu, a nawet prawdopodobną korektę w ich kierunku. Rodząca się „tożsamość bałtycka” wynika z faktu że każde z tych państw dąży do zróżnicowanych celów, ale dla wszystkich droga do ich osiągnięcia wiedzie przez wspólnotę regionalną. Podkreśla się to we wszystkich krajach bałtyckich i powinno to stanowić punkt wyjścia do dalszych decyzji i działań.

Bibliografia

Umowa o utworzeniu Euroregionu „Bałtyk”, Malbork, 1998.

Statut Euroregionu „Bałtyk”. Malbork, 1998.

Komunikat nr 1, 2, 3 Stowarzyszenie Gmin RP Euroregion „Bałtyk”, Elbląg 199S.

Toczyski W. (red), Instytucje i programy współpracy bałtyckiej. Rządowe Centrum Studiów Strategicznych. Biuro Rozwoju Regionalnego w Gdańsku, Gdańsk 199S.

International Co-operation on Example of Euroregion 'The Baltic Sea

Summary

Political transformations of 1990s also created favourable conditions for a fuller use of economic and intellectual potential of all countries in the basin of the Baltic Sea. The Baltic co-operation may constitute an important link in the integration processes on our continent.

The initiative to establish the Euroregion THE BALTIC SEA has been inspired to a large extent by local authorities of Elbląg. In February of 1997 they organised in Malbork an international conference on creation of an Euroregion under the working name „Jantar” ('Amber'). Representatives of local authorities and regional organs of governmental administration from six countries: Denmark. Sweden. Lithuania. Latvia and Russia, as well as from four Polish

⁴ Ze względu na przyjmowanie do Euroregionu BAŁTYK nowych gmin - jego powierzchnię i ludność szacuje się na 80 tys.km² i 5 mln mieszkańców.

northern voivodeships (provinces): of Słupsk. Gdańsk. Elbląg and Olsztyn, decided to establish closer economic and cultural links. One year later the idea of the Euroregion was brought to life. Membership and area of the Euroregion 'THE BALTIC SEA' are open and may be further changed if the Parties agree.

The co-operation aims are to be implemented by supporting transborder projects for economic growth and agreements in such fields as industry, agriculture and forestry, transport and communication. exchange of know-how and transfer of technologies, environmental protection and fight against criminality. Moreover, such aims are to profit from implementation of joint communal projects in borderlands.